

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 277

KUR'AN'IN REALİST AHLAK İNŞASI

Dr. Öğr. Üyesi Harun ŞAHİN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. Uğurlu İş Merkezi
No: 97/24 (kat: 4) İskitler/ANKARA
Tel: 0312.341 00 02

1. Baskı: Ekim 2018

ISBN: 978-605-7570-07-9

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr - e-mail: fcr@fcr.com.tr

KUR'AN'IN REALİST AHLAK İNŞASI

Dr. Öğr. Üyesi Harun Şahin

Ankara 2018

Harun ŞAHİN

1990'da Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. 1990-1993 yılları arasında memuriyet ve öğretmenlik görevlerinde bulundu. Akademik çalışmalarına 1990 yılında Ankara Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir Yüksek Lisans çalışmalarıyla başlayan Şahin 1993'te bu çalışmalara devam ederken TC. YÖK tarafından 1994 yılında açılan YLS yurtdışı sınavıyla yüksek lisans ve doktora yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmiştir. Aynı yıl Austin'da "The University of Texas at Austin" da Department of Middle Eastern Languages and Cultures bölümünde Yüksek Lisansa başlayarak "Verb + Preposition Idioms in the Surat al-Yusuf in the Qur'an" (1996) adlı YL. tezini hazırlamıştır. 1996-2001 yılları arası aynı üniversitede ve aynı bölümde "A Textual Analysis of The Concepts Laid Down In the First Verses of Qur'anic Revelation: Language and Meaning" (2001) başlıklı teziyle de doktorasını tamamlamıştır. Şahin, 2001 yılında Harran Üniversitesi İlahiyat fakültesinde göreve başlamıştır.

2013 yılı itibarıyla ise Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaya devam etmektedir. İngilizce ve Arapça bilen Şahin'in alanı olan Kur'an, Tefsir, Arap Dili ile ilgili olarak çeşitli yayınları, yaptığı projeler, yurt içi ve yurt dışında katıldığı akademik, sosyal ve kültürel faaliyetleri mevcuttur. Alanı ile ilgili yurtdışında (Amerika Birleşik Devletleri, Polonya) eğitim-öğretim faaliyetlerinde bulunmuştur. Yazarın "A Textual Analysis of The Concepts Laid Down In the First Verses of Qur'anic Revelation: Language and Meaning" adlı bir kitabı ve "Gençlik ve Kur'ânî Değerler" (Çalışan Gençlik ve Değerler) adlı kitap bölümü mevcuttur.

e-mail: sahinharun@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ----- 9

I. BÖLÜM

KUR'AN AHLAKININ ESASLARI -----	13
1. İmtihan-----	14
2. Özgürlük ve İhtiyar-----	17
3. Yükümlülük ve Sorumluluk-----	22
4. Müeyyide -----	26

II. BÖLÜM

ALLAH'A İTAAT VE İSYANIN AHLAKİ YÖNÜ -----	29
1. Allah'a İtaat Kapsamındaki Tutum ve Davranışlar-----	29
1.1. İbadet -----	29
1.2. Takva -----	32
1.3. Zikir-----	35
1.4. Şükür ve Hamd-----	37
1.5. İhlas-----	40
1.6. Tevbe ve İstiğfar -----	41
1.7. Dua-----	44
1.8. Tevekkül-----	48
2. Allah'a İsyân Kapsamındaki Tutum ve Davranışlar-----	49
2.1. Kendini Yeterli Görme ve Allah'a Karşı Büyükleme	49
2.2. Nankörlük-----	50
2.3. Allah'tan Ümit Kesmek -----	53
2.4. Allah'ın Adını İstismar Etmek -----	54
2.5. Dinde Aşırı Gitmek -----	54

III. BÖLÜM

İNSANLAR ARASI İLİŞKİLERDE ORTAYA ÇIKAN HUY VE DAVRANIŞLAR -----	57
1. Güzel Huylar ve İyi Davranışlar-----	57

1.1. Genel Olarak İyilik -----	57
1.2. Doğruluk -----	60
1.3. Adalet -----	64
1.4. Emanete Riayet -----	67
1.5. Ahde Vefa-----	69
1.6. Cömertlik ve Yardım -----	72
1.7. İyiliği Tavsiye Etmek ve Hayırda Yardımlaşmak--	77
1.8. Dostluk ve Sevgi -----	79
1.9. İffet ve Hayâ -----	83
1.10. Sabır, Sebat ve Tahammül -----	85
1.11. Arabuluculuk -----	88
1.12. Tevazu-----	89
1.13. Af ve Hoşgörü -----	90
1.14. Nezaket ve Görgü -----	92
1.15. Güzel Sözlülük -----	95
1.16. Yumuşak Huyululuk -----	97
1.17. Merhamet -----	98
1.18. Şecaat -----	100
1.19. İtidal ve Ölçülülük -----	103
1.20. İstişare -----	105
1.21. Saygı -----	107
1.22. İhtiyatlı Olmak -----	110
1.23. Çalışkanlık -----	111
1.24. Temizlik -----	114
1.25. Barışçıl ve Geçimli Olmak -----	115
2. Çirkin Huyular ve Kötü Davranışlar -----	118
2.1. Genel Olarak Kötülük -----	118
2.2. Yalan -----	119
2.3. İftira -----	120
2.4. Gıybet -----	121
2.5. Alay-----	122
2.6. Kötü Zan, Önyargı, Laf Taşıma, Yalan Haber, Teces- süs-----	123
2.7. Hile ve Aldatma-----	125
2.8. Hıyanet-----	126
2.9. Kibir -----	128
2.10. Bencillik ve Tamahkârlık-----	130
2.11. Cimrilik -----	133

2.12. İsrâf -----	135
2.13. Haset -----	136
2.14. Riya -----	138
2.15. İyiliği Başa Kakmak-----	140
2.16. İffetsizlik ve Fuhuş -----	141
2.17. Çirkin Söz ve Sövme -----	143
2.18. İkiyüzlülük -----	145
2.19. Zulüm ve Haksızlık-----	148
2.20. Bozgunculuk -----	151
2.21. Adam Öldürme -----	152
2.22. İçki, Kumar ve Rüşvet-----	154
2.23. Hırsızlık-----	155
2.24. Faiz ve Tefecilik-----	156
2.25. Büyücülük -----	157
SONUÇ -----	159
BİBLİYOGRAFYA-----	165

ÖN SÖZ

İslam ahlakının teorik altyapısı Kur'an-ı Kerim tarafından oluşturulurken, pratiğe uygulanışı Hz. Peygamber'in sünnet ve hadisleri ile sahabenin uygulamalarına dayanmaktadır. Kur'an'ın ahlak inşasındaki katkısı sadece teorik ve fikrî altyapı oluşturmakla sınırlı olmayıp, kıssalar yoluyla pratik örnekler de sunmaktadır. Bu araştırmada biz, Kur'an'ın ahlak inşasında realist tutum takındığı ve insan fitratını gözeterek ahlaki yönlendirmeler yaptığı hipotezini inceleyecek ve ayetlerin bu hipotezi doğrulayıp doğrulamadığını ve doğruluyorsa bunun ne şekilde tezahür ettiğini ortaya koymaya çalışacağız. Kur'an'ın ideal bir ahlak belirleyip bunu her şeye rağmen yerleştirmeye çalıştığı tezi de Kur'an'dan hareketle temellendirilebilir. Fakat bu iddia edildiğinde bile Kur'an'ın ideali gerçekleştirme yolunda insan tabiat ve psikolojisini gözetip gözetmediği sorusuna cevap aranmak zorundadır. Allah'ın Kur'an'da insan için uygun gördüğü iyi ahlakın insan fitratı ve dünya şartları realitesiyle bağdaşmayan bir ideal, daha doğrusu bir ütopya olduğu savunulabilir mi? İnsan hayatını dönüştürmeyi amaçlayan bir mesajın idealist değil realist olması onun amaçları açısından daha makuldür.

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır. "Kur'an Ahlakının Esasları" adlı birinci bölümde İslam ahlak düşüncesinin temel kavramlarını ele alacağız. Bu başlık altında inceleyeceğimiz belli başlı kavramlar imtihan, özgürlük, ihtiyar, yükümlülük, sorumluluk ve müeyyide olacaktır. Bu kavramlar ekseninde Kur'an'ın inşa ettiği ahlakın teorik temellerini ortaya koymaya çalışacağız.

İkinci bölüm, “Allah’a İtaat ve İsyanın Ahlaki Yönü” başlığını taşımakta olup buradaki maddeler iki alt başlık altında incelenecektir. Birinci alt başlık, “Allah’a İtaat Kapsamındaki Tutum ve Davranışlar” olup burada Allah’a itaatin ibadet, takva, zikir, şükür, hamd, ihlas, tevbe, istiğfar, dua ve tevekkül şeklindeki tezahürleri Kur’an ayetleri ekseninde ele alınacak ve Kur’an’ın realist ahlak inşası açısından incelenip değerlendirilecektir. İkinci alt başlık “Allah’a İsyân Kapsamındaki Tutum ve Davranışlar” adını taşımakta olup burada kendini yeterli görme, Allah’a karşı büyüklenme, nankörlük, Allah’tan ümit kesmek, Allah’ın adını istismar etmek ve dinde aşırı gitmek konuları ele alınacak; aynı şekilde realist ahlak inşası açısından incelenip değerlendirilecektir.

Üçüncü bölüm, “İnsanlar Arası İlişkilerde Ortaya Çıkan Huy ve Davranışlar” olup bu bölüm de kendi içinde iki alt başlığa ayrılmaktadır. Birinci alt başlıkta güzel huylar ve iyi davranışlar; ikinci alt başlıkta ise çirkin huylar ve kötü davranışlar ele alınacak, her birinin anlatım, tavsiye veya nehyinde insan fitratının ve dünya realitesinin gözetilip gözetilmediği tespit edilmeye çalışılacaktır. Bu bölüm, araştırmamızın omurgasını oluşturmaktadır. İnsanlar birbirleriyle ilişkilerinde ahlaki değer taşıyan bu huy ve davranışları sergilemektedirler.

İnsanları ve tüm mahlûkât âlemini yaratan Allah’ın insan hayatının iyileşmesine yönelik tavsiye ve nehiylerde nasıl bir yöntem izlediği, insan fitratını gözetip gözetmediği, gözettilse bunu ne şekillerde belli ettiği, tavsiye ettiği iyi ahlakın insan hayatında gerçekleşmesine dönük neler söylediği, bu araştırma açısından son derece önemlidir. Kur’an’ın, ahlakî kavram ve değerleri gerçek hayattan kopuk ve soyut bir dille ele almadığını düşünüyoruz. Bunun sonucu olarak Kur’an’ın her ahlaki huy ve davranışı ilişkili olduğu zaman, mekân, aktör, durum ve şartlarla birlikte, doğal bir bağlam içinde gündeme getirdiğini

görmekteyiz. Kur'an'ın bu özelliği, amacımız açısından bir avantaj oluşturmaktadır. Zira bu şekilde ilgili ayet veya ayetlerin tabii, sosyal ve psikolojik gerçekleri nasıl yansıttığını daha kolay görme imkânı bulabileceğiz.

Harun Şahin
Ankara, Ekim 2018